

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бархин К.Б., Истрина Е.С. Методика русского языка в средней школе: Пособие для преподавателей. – Харьков: Рад. школа, 1934. – 263с.
2. Буслаев Ф.И. Преподавание отечественного языка: Учеб. пособие для студ. пединститутов по спец. “Рус.яз. и лит.” – М.: Просвещение, 1992. – 512с.
3. Иконников С.Н. Стилистика в курсе русского языка (7-8 классы). – М.: Просвещение, 1979. – 224с.
4. Ипполитова Н.А. Текст в системе обучения русскому языку в школе: Учеб. пособие для студентов пед. вузов. – М.: Флинта, наука, 1998. – С. 24.
5. Молдавская Н.Д. Самостоятельная работа учащихся над языком художественных произведений. – М.: Просвещение, 1964. – 144с.
6. Пешковский А.М. Вопросы методики русского языка, лингвистики и стилистики. – М.-Л.: Учпедгиз, 1930. – 230с.
7. Русская риторика (Хрестоматия). /Сост. Л.К. Граудина. – М.: Просвещение, 1996. – 559с.
8. Рыбникова М.А. Очерки по методике литературного чтения. – М.: Просвещение, 1964. – 314с.
9. Срезневский И.И. Русское слово: Избр. труды: Учеб. пособие /Сост. Н.А.Кондрашов. – М.: Просвещение, 1986. – 174с.
10. Ушинский К.Д.: В 6 т./ Сост. С.Ф. Егоров. –Т.5: Методические статьи и материалы к “Детскому миру”. – М.: Педагогика, 1989. – 585с.
11. Федоренко Л.П. Закономерности усвоения родной речи. – М.: Просвещение, 1984. – 160с.

УДК 371. 321.8: 54: - 057.87

Решнова С.Ф.

КЛАСИФІКАЦІЯ ТИПОВИХ НЕДОЛІКІВ З ХІМІЇ, ЩО ВИНИКАЮТЬ В ЗНАННЯХ І УМІННЯХ УЧНІВ

У методичній літературі досить часто описують різні помилки учнів з хімії, що значно знижують рівень хімічної освіти. У багатьох випадках ці помилки повторюються з року в рік і тому називаються типовими недоліками в знаннях і вміннях учнів. Полосін В.С. підкреслює, що знання цих недоліків, а саме, знання негативних наслідків від них, причин виникнення та шляхів усунення, дозволяє вчителю хімії вдосконалювати методику навчання цієї дисципліни.

Класифікації типових недоліків у знаннях і вміннях учнів приділяли увагу Полосін В.С., Грибакіна Л.В., Кузнєцова Н.Є., Чайченко Н.Н. Так, Полосін В.С. [3] класифікує помилки суміщення, що виникають у знаннях і вміннях учнів з хімії:

1. Суміщення властивостей одних речовин з іншими.
2. Суміщення при використанні різних засобів наочності.
3. Суміщення одних понять з іншими.

Автор пропонує схему А→Б: сутність помилок суміщення полягає в тому, що поняття про А переноситься на поняття Б, що вказує на недостатні або неміцні знання учнів.

Грибакіна Л.В. та Кузнєцова Н.Є. [1; 2] виділяють чотири види типових недоліків.

Перший вид виявляється у самодовільній комбінаториці знаків при виконанні самостійної роботи, що пояснюється відсутністю в учнів вміння використовувати правила складання і перетворення символічних записів та бачити логічні зв'язки знаків у складі формул та рівнянь.

Другий вид недоліків виявляється у написанні формул речовин та рівнянь реакцій, що реально не існують. Це відбувається внаслідок недостатньої оцінки учнями ролі хімічного експерименту.

Третій вид недоліків виявляється у тому, що учні не знають визначення понять і законів або розуміють їх зміст, але не вміють їх використовувати.

Четвертий вид недоліків виявляється у тому, що учні недостатньо чітко розуміють функції хімічної символіки у процесі пізнання хімії.

Чайченко Н.Н. [4] всі виявлені недоліки в знаннях пов'язала з появою недоліків у відповідних уміннях учнів (табл.1).

Таблиця 1.

Типові недоліки з хімії в знаннях і уміннях учнів (за Чайченко Н.Н.)

Недоліки в знаннях	Недоліки в уміннях
1. Поверхово засвоєні теоретичні поняття: хімічний елемент, валентність, ступінь окиснення, окиснення і відновлення, хімічний зв'язок, будова речовини, електролітична дисоціація.	1) Допускають помилки в написанні емпіричних і графічних формул, молекулярних, йонних і окисно-відновних рівнянь реакцій; 2) не вміють пояснювати, узагальнювати і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між складом, будовою, властивостями речовини; бачити за формулами речовин ланцюг взаємозв'язаних понять; 3) не вміють виділяти головне, переносити знання, наводити конкретні приклади.
2. Немає осмисленого розуміння періодичного закону і його прояву в періодичній системі елементів.	Не вміють пояснити фізичний зміст періодичного закону, обґрунтувати закономірності зміни властивостей хімічних елементів та їх сполук у періодах і групах на основі будови атома.
3. Поверхові знання про хімічну реакцію, зокрема про швидкість реакції та хімічну рівновагу.	Не завжди розрізняють поняття умови і ознаки хімічної реакції, не вміють використати знання про хімічну рівновагу і швидкість для пояснення конкретних прикладів.
4. Змішують поняття розчинність, електролітична дисоціація, електроліз.	Не завжди вміють пояснити різницю між цими процесами, хоч означення дають правильне.
5. Поверхові знання про генетичний зв'язок між класами неорганічних речовин, класами органічних і неорганічних речовин.	Не вміють за схемою перетворень передбачити можливі хімічні реакції та умови їх перебігу.
6. Теорію хімічної будови органічних речовин, як правило, переказують, але не аргументують.	Не вміють проілюструвати конкретними прикладами взаємний вплив атомів у молекулах органічних речовин, а також підтвердити властивості речовин основними положеннями теорії.
7. Допускають помилки суміщення (В.С. Полосін)	Не вміють розрізняти і сумішують поняття хімічний елемент і речовина, окисник і відновник, електролітична дисоціація і електроліз, гомолог та ізомер.
8. Знання про закон Авогадро, збереження маси речовин, моль, молярна маса, молярний об'єм мають на рівні відтворення змісту.	Не завжди вміють використати ці закони і поняття для розв'язування розрахункових задач.
9. Знання про властивості речовин, їх застосування і добування поверхові та не зв'язані між собою.	Не завжди вміють використати ці поняття для розв'язування задач.

Таким чином, методисти постійно повертаються у своїх роботах до типових недоліків в знаннях і уміннях учнів, поповнюючи і розширюючи їх список.

Мета даної статті – впорядкування накопичених знань про різновиди типових недоліків в знаннях і уміннях учнів з хімії та шляхи їх усунення. Ми вважаємо за доцільне доповнити існуючі класифікації типових недоліків в знаннях і уміннях учнів з хімії ще однією, в основу якої покладено причина їх виникнення. Пропонуємо за причиною виникнення типові недоліки поділити на чотири групи:

1. Типові недоліки, що виникають внаслідок неправильного формування понять.
2. Типові недоліки, що виникають внаслідок недостатнього формування понять.
3. Типові недоліки, що виникають внаслідок вибору нераціонального шляху формування понять.
4. Типові недоліки, що виникають через відсутність формування деяких понять.

Недоліки перших двох груп наведені в таблицях 2,3.

Елемент новизни вбачаємо у тому, що в цих таблицях не тільки наведені приклади недоліків, але й вказана шкода від їх існування, причини виникнення та шляхи усунення.

До типових недоліків, що виникають внаслідок вибору нераціонального шляху формування понять відносимо:

1. Складання найпростіших окисно-відновних рівнянь з використанням електронного балансу.
2. Розв'язання всіх задач через розрахунок кількості речовини.

Причини виникнення цих недоліків – не сформовано вміння вибирати раціональний шлях розв'язання задач та складання окисно-відновних реакцій. Внаслідок цього учні витрачають зайвий час на виконання вправ та задач. Учитель повинен привчити учнів використовувати електронний баланс при складанні окисно-відновних реакцій лише в тому випадку, якщо коефіцієнти не можна розставити методом підбору, а розрахунки здійснювати доцільно та раціонально.

Деякі поняття і вміння зовсім не формуються у шкільному курсі хімії. Так, у школі не формується поняття “гідроксид” та вміння складати рівняння окисно-відновних реакцій на прикладі органічних речовин (ароматичних вуглеводнів, спиртів). Внаслідок відсутності формування понять виникають типові недоліки у знаннях та уміннях учнів:

1. Учні стверджують, що гідроксид – це основа. Таке твердження є науковою помилкою. Щоб запобігти виникненню цієї помилки достатньо у восьмому класі при викладанні загальної хімії ввести поняття про гідроксид, як сполуку, що містить гідроксигрупу атомів.

2. Учні не можуть визначати ступінь окиснення атомів елементів за структурними формулами, внаслідок чого не розв'язують задачі з органічної хімії, якщо потрібно провести розрахунок за окисно-відновною реакцією. Тому потрібно навчати учнів визначати ступінь окиснення не тільки за молекулярною формулою, а насамперед за структурною. Крім того, продовжити формування цього вміння при вивченні властивостей ароматичних вуглеводнів при складанні відповідних рівнянь окисно-відновних реакцій.

Таким чином, запропонована класифікація поглиблює знання вчителів та методистів не тільки про наявні типові недоліки в знаннях і уміннях учнів, а й звертає увагу на шкоду від їх існування, формує вміння попереджувати їх виникнення та усувати наявні.

Для подальшого дослідження перспективним є поглиблене вивчення та систематизація типових недоліків, що виникають при вивченні окремих розділів хімії в школі, а саме: загальної, неорганічної, органічної хімії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грибакина Л.В., Кузнецова Н.Е. О причинах формализма в знаниях учащихся // Химия в шк. – 1988. – № 6. – С. 17-18.
2. Кузнецова Л.М. Причины формализма знаний учащихся и пути его устранения // Там же. – 1990. – № 3. – С.16-17
3. Полосин В.С. Ошибки совмещения в знаниях учащихся по химии // Там же. – 1979. – № 3. – С.14-17.
4. Чайченко М. Причины і шляхи подолання формальних знань учнів з хімії // Біологія і хімія в шк. – 2001. – № 4. – С. 20-22.

УДК 372.4

Савельєва Н.В.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ РОСІЙСЬКОМОВНИХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У Державному стандарті мовної освіти одним з першорядних завдань початкового навчання української мови є формування в учнів комунікативних умінь. Це знайшло своє відображення в нових програмах з української мови, в яких поставлені відповідні вимоги до мовленнєвого розвитку школярів. Проте методичні шляхи їх реалізації окреслені ще досить нечітко, а вчителі не забезпечені навчально-методичною літературою.

Зазначена проблема набуває особливої актуальності в Севастополі, де в школах з російською мовою викладання основна частина першокласників взагалі не володіє українською мовою. Отже, перед учителем стоїть найголовніше завдання: сформувані початкові вміння володіння українською мовою, а вже потім їх розвивати та вдосконалювати.

Проблема розвитку комунікативного мовлення молодших школярів не нова, її лінгвістичні та психолінгвістичні засади закладено дослідженнями Ф.Бацевича, Л.Виготського, Б.Городецького, М.Жинкіна, І.Зимньої, Є.Кітсон, О.Кубрякової, О.Леонтьєва, А.К.Маркової, І.Сусова та інших. Шляхи її розв'язання пропонують у своїх дослідженнях лінгводидакти М. Вашуленко, Є.Голобородько, І. Гудзик, Т.Донченко, Т. Коршун, Л. Кутенко, В.Мельничайко, Г.Михайловська, М.Пентилюк, О. Хорошковська та інші. Вони наголошують на тому, що розпочинати навчальний процес з української мови необхідно з формування вмінь комунікативного мовлення і рекомендують, зокрема використовувати рольову гру як найбільш цікавий вид діяльності для дітей шестирічного віку.

Упродовж першого року навчання на уроках української мови в школах із російською мовою викладання учні одержують уявлення про українську мову як державну і усвідомлюють необхідність добре її знати, щоб у майбутньому можна було успішно навчатися у будь-якому вищому навчальному закладі України або працювати в будь-якій сфері суспільного життя. Таким чином, забезпечується мотивація учіння. З усіх видів мовленнєвої діяльності у першому класі в учнів формуються уміння слухання-розуміння української мови й говоріння на репродуктивному та продуктивному рівнях [4; 45].

Українська мова запроваджується в першому класі у формі усного курсу. Це зумовлено, по-перше, тим, що усний курс – найбільш ефективний для навчання другої мови дітей шестирічного віку. По-друге, завдяки психологічним особливостям першокласників, а саме: активній пам'яті, високій сензитивності, легкості формування позитивних мотивацій мовленнєвої діяльності, цей період вважається найсприятливішим для засвоєння другої мови. По-третє, шкільному курсу передують навчання державної мови в дитячих садках, тобто частина дітей приходить до школи з певним мовленнєвим досвідом. По-четверте, такий підхід є природним, оскільки дитина засвоює і рідну мову через слухове сприймання та